

lik bunalmamını, olumlu atlatamamış kişiler ise sınırlarını kolaylıkla kaybedecekleri korkularına düşmede ve bu korkular sonucu görev ve sorumluluklardan uzaklığı yeğlemektedirler. Erikson bunu uzakta tutmaya eğilim ve izolasyon terimleriyle açıklar.

ÜRETKENLİĞE KARŞIN DURGUNLUK

Erikson'un üretkenlik kavramı verimliliği ve yaratıcılığı da kapsar. O'na göre erişkin kişilerin üretkenliği, özellikle yeni kuşakların gelişimi ve öğrenimi doğrultusunda olur. Çünkü dikkatler çoğunlukla çocuk ve engellerin erişkinlere olan bağımlılığı üzerinde toplanmıştır. Oysa erişkinlerde geliştirdiği yeni kuşak tarafından beğenilmeyi ve gereksinim duyulan bir kişi olarak kabullenilmeyi isterler. Bu gereksinimleri onları gençlere bağımlı kılmaktadır.

OLGUNLUK DÖNEMİ

Benlik Tümlüğüne Karşın Umutsuzluk

Kimliğine en uygun düşen rolü bulabilen kişi bütünlük duygusuna sahiptir. Yaşlandığında inandığı, istediği biçimde yaşamış olduğuna inanacak ve kendisi ile öğünebilecektir. Kişi birşeyler yapmayı amaçlamaz bunun için çabalamazsa belirli bir yaşam doğrultusu elde edemez. Zamanını boş geçirdiğini olanaklardan yararlanmadığını düşünür. Bu duygu umutsuzluğa veya ölüm korkusuna yol açabilir. Benlik tümlüğünü sağlamış kişi ise ölüme daha hazırlıktır.

KAYNAKLAR

- (1) Erickson, E.H., Childhood and Society, New York, Norton, 1950.
- (2) Erickson, E.H., Identity and the Life Cycle, New York, 1959.

WISC UYARLAMA ÇALIŞMALARI ÖN RAPOR-II

Doç. Dr. Işık SAVAŞIR ve Ferhunda ÖKTEM

H.Ü. Psikiyatri Bölümü

Weschler Çocuklar İçin Zeka Ölçeğinin Türk toplumu için standardizasyon çalışmalarına temel oluşturması amacı ile bir seri araştırma planlanmıştır. Bundan önce yapılan ilk çalışmada WISC'm (Weschler, 1949) H.Ü. Psikoloji Bölümü tarafından yapılan çevirisi ve ilk uyarlama formuyla Ankara ve civarında oturan 300 çocuktan 4,5 yıl süresince toplanmış veriler değerlendirilmiş ve sonuçlar bir raporla özetlenmişti (Savaşır ve Şahin, 1978). Yapılan madde analizi sonucunda hemen bütün alt testlerde maddelerin güçlük sıralamalarında değişiklikler yapma ve yeni maddeler ekleme gerekliliği açıkça ortaya çıkmıştı.

Bu araştırmanın amacı 1973 de yayımlanan WISC'in yeni revizyonunu (WISC-R) temel olarak 3 sözel alt testi (Genel Bilgi, Yargılama ve Benzerlikler) daha yeterli bir örneklem grubu üzerinde denemektir.

Denekler : Denekler Ankara'nın tüm ilkokullarından seçilen 42 ilkokuldan alındı. Okulların seçiminde Devlet İstatistik Enstitüsü verilerinden yararlandı. Bu verilere göre üç sosyo-ekonomik düzeyi temsil edeceği düşünülen sınıflardan eşit sayıda ilkokul çalışma kapsamına girdi. Böylece alt, orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeylerin herbirinden 14 tane olmak üzere toplam 42 ilkokulda araştırma ya-

pıldı. Bu ilkokulların 1, 2, 3, 4 ve 5. sınıflarından öğrenciler seçkisiz yolla alındı. Çocukların üç sosyo-ekonomik düzeye ayrılmasında okulların buldukları sınıflar ve H.Ü. Nüfus Etüdüleri Enstitüsü sınıflamasına göre baba mesleği ölçüt olarak kullanıldı. Örnekleme giren 680 çocuğun sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyete göre dağılımları Tablo 1 de özetlenmiştir.

Tablo 1
Çocukların Sosyo-ekonomik Düzey ve Cinsiyete Göre Dağılımları

Alt	Kızlar			Erkekler			Toplam
	Orta	Yüksek	Alt	Orta	Yüksek		
110	128	101	106	142	93	680	

Çocukların yaş dağılımı ise Tablo 2 de özetlenmiştir.

Tablo 2
Çocukların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş	6	7	8	9	10	11	12	13	14	17
N	4	100	120	132	117	138	51	15	2	1

13, 14 ve 15 yaşlara düşen çocukların sayılarının az olması ve normal ilkokul yaşını aşmış olmaları nedeniyle hesaplamalarda bu yaş gruplarındaki çocukların aldıkları puanlar kullanılmadı.

Araç : Bu çalışmada WISC-R daki üç sözel alttestin Türkçe'ye çevirisi kullanılmıştır. Bu alt testler Genel Bilgi, Yargılama ve Benzerliklerdir. Ancak her alt testte Türk kültürü için uygunsuzluğu açıkça belirgin olan bazı maddeler çıkartılmış, (örneğin, Genel Bilgi alt testinde madde 9: Jambonu hangi hayvandan elde ederiz?) ilkokullarda okutulan ders kitapları ve dergiler taranarak kültürümüz için uygun yeni sorular eklenmiştir.

İşlem : Örnekleme giren her çocuğa üç alt test bireysel olarak ayrı bir odada uygulanmıştır. Maddelerin zorluk sırasına göre düzenlenmesinde hatalar olabileceği düşünülerek bütün maddeler her çocuğa sorulmuştur. Cevaplar aynen kaydedilmiş, daha sonra geliştirilen puanlama ölçütlerine göre puanlanmıştır.

Toplanan veriler deneklerin yaş, cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey değişkenlerine göre aldıkları puan kaydedilerek bilgi işlem formlarına geçirilmiştir. Daha sonra bu değişkenlere göre gerekli dökümler ve çapraz tablolar elde edilmiştir.

Alt Test Dökümleri

1. Genel Bilgi : Tablo 3 de deneklerin Genel Bilgi Alt Testinin her sorusunda gösterdikleri başarının yaş gruplarına göre dağılımı gösterilmiştir. Bu testte doğru cevaplar 1 yanlış cevaplar 0 olarak değerlendirildiği için tablodaki sayılar, her soruya doğru cevap veren çocuk sayısını göstermektedir.

Genel Bilgi Alt Testindeki soruların güçlük derecelerine bakıldığında, soruların sıralamasında düzensizlikler görülmektedir. Elde edilen frekans dağılımına göre soru sıralamaları yeniden düzenlenmiştir. Liste 1 de soruların yeni sıralaması gösterilmiştir. Parantez içindeki numara ise ilk sıralamadaki yerini göstermektedir.

Uygulanan Genel Bilgi alt testinde 36 soru bulunmaktaydı. Testin orijinal formunda ise 30 soru vardır. Bu nedenle 6 soru son listeden çıkarılmıştır.

Soruların çıkarılmasındaki ölçüt sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet farklarının çok olması ve soruların benzerliğidir.

(Tablo 3 ve Liste 1 eklenecek)

2. Yargılama : Tablo 4 de deneklerin yargılama alt testinin her sorusunda gösterdikleri başarının yaş gruplarına göre dağılımı gösterilmiştir. Bu alt testte sorular 2, 1 ve 0 olarak puanlanmıştır. Yargılama alt testindeki soru sıralamalarında da düzensizlik görülmüş, elde edilen frekans tablolarına göre soruların sırası yeniden düzenlenmiştir. Liste 2 de sorular yeni düzenlemeleriyle gösterilmektedir. Parantez içinde ilk formdaki soru numarası yazılmıştır. Deneklere uygulanan Yargılama Alt Testinin bu formunda 12 soru bulunmaktaydı. Testin orijinal formunda ise 17 soru bulunmaktadır. Eksik kalan 5 soru WISC'in ilk formundan seçilmiştir.

3. Benzerlikler : Tablo 5 de deneklerin Benzerlikler Alt Testinin her sorusunda gösterdikleri başarının yaş gruplarına göre dağılımı gösterilmiştir. Bu testte yanlış cevaplar 0 doğru cevaplar ise cevabın niteliğine göre 1 ya da 2 puan olarak değerlendirilmiştir.

Benzerlikler alt testindeki soruların güçlük derecelerine bakıldığında, soruların sıralamasında düzensizlikler görülmektedir. Frekans tablosuna göre soruların sıraları yeniden düzenlenmiştir. Liste 3 de soruların yeni düzenlenmesi gösterilmiştir. Parantez içindeki sayılar soruların ilk listedeki yerini göstermektedir. WISC (1949) da 8 yaş altındakilere verilmek üzere Benzerlikler alt testinin ilk bölümünü oluşturan arayışlar WISC-R da kaldırılmıştır. Bizim listemizde de analogiler bölümü bulunmaktadır.

Tablo 3
Alt Test - Genel Bilgi
Soru Numarası

Yaş	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
7																
N = 100	93	100	76	59	28	78	61	81	80	15	8	22	43	9	10	18
8																
N = 120	116	119	97	107	61	101	107	99	108	59	35	64	84	16	10	39
9																
N = 132	125	131	113	120	75	118	121	112	121	89	59	89	101	31	17	77
10																
N = 117	115	117	103	110	77	111	110	107	112	93	73	97	103	63	33	81
11																
N = 138	137	138	132	134	92	138	134	124	135	116	81	117	121	96	68	109
12																
N = 51	50	51	46	49	32	48	46	47	51	42	30	40	44	35	23	33

Tablo 3 (devam)

Soru numarası																																				
Yaş	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36																
7	8	13	14	14	36	3	6	10	2	0	0	4	2	14	3	8	12	5	3	9																
8	8	12	56	47	65	6	11	21	0	1	0	1	5	23	5	10	39	7	5	15																
9	32	48	79	68	89	11	13	67	7	4	4	3	3	29	26	35	71	33	18	34																
10	31	80	85	85	83	23	26	80	40	11	9	13	6	51	68	65	68	42	38	88																
11	66	116	100	107	113	65	53	112	52	35	15	9	13	62	99	85	99	68	82	112																
12	16	34	34	34	40	28	26	39	15	12	9	3	4	23	35	26	33	26	31	37																

Liste 1

Genel Bilgi

- (2) 1. Kaç gözün var?
- (1) 2. Buna ne denir? (Tırnağı gösterip)
- (9) 3. Ekmek neden yapılır?
- (6) 4. Etini yediğimiz iki hayvanın adını söyle?
- (3) 5. Köpeğin kaç ayağı vardır?
- (4) 6. Haftanın günlerini say
- (7) 7. Marttan sonra hangi ay gelir?
- (13) 8. Yazdan sonra hangi mevsim gelir?
- (21) 9. Demir bilye neden suyun üstünde yüzmeyiz?
- (12) 10. 50 kuruşta kaç tane 10 kuruş vardır?
- (10) 11. Bir yılda kaç gün vardır?
- (5) 12. Yavru eşeğe ne denir?
- (16) 13. Güneş hangi yönden doğar?
- (24) 14. Elektrik ampülünü kim bulmuştur?
- (19) 15. Yılın en kısa ayı hangisidir?
- (18) 16. Türkiye'nin üç komşusunu say?
- (33) 17. Atatürk hangi tarihte Samsuna çıktı?
- (36) 18. Bir ton kaç kilodur?
- (14) 19. İstanbul'u kim fethetmiştir?
- (31) 20. Türkiye'de kaç bölge vardır?
- (32) 21. Türkiye'yi çevreleyen denizler hangileridir?
- (30) 22. Demirin paslanma nedeni nedir?
- (35) 23. Amerika'yı kim keşfetmiştir?
- (22) 24. Libya hangi kıtadadır?
- (17) 25. Kalbimiz ne işe yarar?
- (23) 26. İtalya'nın başkenti neresidir?
- (25) 27. Atmosfer basıncını hangi aletle ölçeriz?

Liste 2

Yargılama

- (1) 1. Parmağını kesince ne yapmam gerekir?
- (3) 2. Bir dükkanda birisinin para çantasını bulsan ne yapman gerekir?
- (4) 3. Komşunun evinin penceresinden duman ve ateş çıktığını görsen ne yapman gerekir?
- (6) 4. Bir arkadaşının topunu (bebeğini) kaybetse ne yapman gerekir?
- (2) 5. Oynarken elbisen yırtılrsa ne yapman gerekir?
- (7) 6. Senden çok küçük bir çocuk seninle kavga etmeğe başlarsa ne yapman gerekir?
- (5) 7. Polise (jandarmaya) neden gerek vardır?
8. Niçin tahta ev yerine tuğladan, beton dan ev yapmak daha doğrudur?
9. Demiryolu bozulmuş, tren de geliyor sen bunu görünce ne yapmalısın?
- (9) 10. Otomobil plakaları neden gereklidir?
11. Suçluları neden hapsederler?
- (10) 12. Mektup zarfına niçin pul yapıştırırız?
- (11) 13. Milletvekili ve senatör seçimlerinde niçin gizli oy kullanmak gereklidir?
14. Niçin sokakta dilenen bir fukara yerine bir hayır kurumuna para vermek doğrudur?
15. Niçin pamuk kumaş yapmada kullanılır?
17. Niçin milletvekili (mebus) seçimi yapılır?

Tablo 4
Aalt Test : Yargılama
Soru numarası

Yaş	Puan	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
	0	5	10	14	11	18	19	37	73	55	76	85
7	1	27	28	22	19	63	12	11	10	41	0	11
N = 100	2	61	62	64	70	19	68	51	5	4	0	0
	0	7	4	8	7	10	26	27	66	35	72	96
8	1	16	40	18	15	95	16	24	18	68	2	19
N = 120	2	87	76	93	98	14	78	64	14	16	4	1
	0	7	2	9	2	14	19	20	65	46	70	85
9	1	15	58	14	17	79	11	16	23	72	5	26
N = 132	2	105	71	106	113	38	102	90	10	12	1	11
	0	1	4	4	3	10	10	20	44	35	51	70
10	1	12	47	12	13	68	8	12	23	67	5	27
N = 117	2	94	66	101	101	38	99	78	12	15	7	11
	0	2	10	4	4	6	13	14	55	21	56	90
11	1	13	44	14	14	65	10	20	23	84	6	26
N = 138	2	109	83	119	120	67	115	100	26	29	14	12
	0	0	3	1	2	5	16	8	20	15	14	29
12	1	3	20	7	5	25	1	5	6	26	1	14
N = 51	2	45	28	43	44	21	44	38	14	9	4	7

Liste 3
Benzerlikler

- (2) 1. Mum-Lamba
- (1) 2. Tekerlek-Top
- (4) 3. Kamyon-Otobüs
- (3) 4. Gömlek-Şapka
- (6) 5. Elma-armut
- (7) 6. Bira-şarap
- (9) 7. İnek-koyun
- (5) 8. Zurna-davul
- (13) 9. Telefon-radyo
- (12) 10. Domates-elma
- (14) 11. Metre-kilo
- (16) 12. Demir-altın
- (10) 13. Dirsek-diz
- (18) 14. Çiçek-ördek
- (15) 15. Öfke-sevinç
- (17) 16. Adalet-özgürlük
- (18) 17. Tuz-su

Yaş, Cinsiyet ve Sosyo-ekonomik Düzey
Farklılıkları

Yaş : Tablo 6 da deneklerin yaşlara göre Genel Bilgi, Yargılama ve Benzerlikler alt testlerinden aldıkları ortalama puanlar ve standart sapmaları gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde her bir alt testte yaş arttıkça ortalama puanların arttığı; standart sapmaların ise oldukça sabit olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar beklentiler doğrultusundadır. Ayrıca her bir alt testte birbirini izleyen yaş ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadıkları t-testi uygulanarak araştırılmıştır. Genel Bilgi alt testinde 7-8, 8-9, 9-10, 10-11 yaşlar arasındaki farkın anlamlı olduğu bulunmuştur (sırasıyla : $t = 4.85 p < .01$; $t = 3.92 p < .01$; $t = 6.79 p < .01$; $t = 3.95 p < .01$). 11-12 yaş arası ise anlamlı bulunmamıştır. ($t = 1.028 p < .05$).

Tablo 5
Alt Test : Benzerlikler

Yaş	Puan	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
7	0	41	36	43	43	33	21	22	57	43	69	80	40	65	83	93	87	98	93
	1	58	64	57	53	48	55	51	16	43	28	12	52	14	10	2	7	1	4
	2				12	24	24	27	27	14	3	8	8	18	7	5	6	1	3
8	0	35	21	47	36	31	25	30	48	33	82	79	35	50	81	108	96	103	106
	1	85	99	72	81	60	49	54	14	55	34	21	71	23	15	6	17	4	8
	2				28	46	36	56	32	4	18	14	14	46	22	6	6	3	6
9	0	33	24	34	33	27	21	23	41	19	70	71	41	45	67	116	91	119	117
	1	99	108	97	93	55	45	54	17	67	52	24	61	18	21	5	18	11	7
	2				50	66	55	74	46	9	35	30	30	69	43	11	23	12	8
10	0	19	15	22	21	18	8	7	31	11	47	43	27	35	50	91	54	95	81
	1	98	101	94	94	44	41	46	9	65	50	24	55	13	13	7	23	18	10
	2				55	68	64	77	41	20	50	35	35	67	46	18	39	4	26
11	0	19	12	27	26	17	7	18	25	12	42	43	27	25	55	86	56	108	82
	1	118	126	110	110	48	40	49	11	63	57	18	70	18	14	10	18	20	15
	2				72	91	71	101	63	39	77	41	95	65	32	64	10	41	
12	0	10	5	13	7	7	5	6	16	7	18	17	9	6	25	33	24	38	29
	1	40	46	38	43	13	13	18	4	27	21	12	27	17	4	4	5	6	6
	2				31	33	27	31	17	12	12	22	15	28	21	14	22	7	16

Tablo 6
Yaşlara Göre Üç Alt Testin Ortalama Puanları ve Standart Sapmaları

Yaş	N	Genel Bilgi		Yargılama		Benzerlikler	
		Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma	Ortalama	Standart Sapma
7	100	9.4	4.6	22.78	6.7	18.91	11.67
8	120	13.0	4.48	26.31	6.7	24.11	11.57
9	132	16.0	5.77	28.31	6.05	29.49	12.51
10	117	21.0	5.9	29.82	6.10	35.04	12.62
11	128	24.16	6.2	31.53	5.85	38.77	14.16
12	51	23.07	6.6	31.82	5.9	36.98	15.30

Tablo 7
Kız ve Erkek Çocukların Üç Alt Testten Aldıkları Ortalama Puan ve Standart Sapmaları

Cinsiyet	N	Genel Bilgi		Yargılama		Benzerlikler	
		Ortal.	Stand. Sapm.	Ortal.	Stand. Sapm.	Ortal.	Stand. Sapm.
Kız	339	16.90	7.51	28.07	6.96	30.48	14.48
Erkek	342	18.78	7.85	28.66	6.92	30.41	14.70

Tablo 8
Sosyo-ekonomik Düzeye Göre Üç Alt Testten Alınan Ortalama Puanlar ve Standart Sapmaları

Sosyo-ekonomik Düzey	N	Genel Bilgi		Yargılama		Benzerlikler	
		Ortal.	Stand. Sapm.	Ortal.	Stand. Sapm.	Ortal.	Stand. Sapm.
Yüksek	195	20.31	7.66	30.28	5.95	35.75	13.62
Orta	275	18.01	7.60	28.93	7.04	31.56	14.38
Alt	216	15.35	7.23	25.93	7.00	24.12	13.35

Yargılama alt testinde 7-8, 8-9, 9-10, 10-11, 11-12 yaşlar arasındaki farkların anlamlı olduğu görülmektedir (sırasıyla : $t = 3.99$ $p < .01$; $t = -2.32$ $p < .025$; $t = 1.96$ $p < .05$; $t = 2.27$ $p < .01$; $t = 1.86$ $p < .05$).

Benzerlikler alt testinde de 7-8, 8-9, 9-10, 10-11, yaşlar arasındaki farklılıklar anlamlıdır (sırasıyla : $t = 1.11$ $p < .05$; $t = .062$ $p < .05$), 3.47 pl. 01; $t = 2.22$ pl. 025). 11-12 yaşlar arasındaki farklılık ise anlamlı bulunmamıştır.

Cinsiyet : Tablo 7 de çocukların cinsiyete göre 3 alt testten aldıkları ortalama puan ve standart sapmaları gösterilmiştir. Beklentimiz kız-erkek farklılığının olmaması doğrultusundadır.

Yalnızca Genel Bilgi Alt testinde kız-erkek farklılığı anlamlı bulunmuş ($t = 3.11$ $p < .01$). Yargılama ve Benzerlikler alt testlerinde ise kız-erkek farklılıkları anlamlı bulunmamıştır (sırasıyla : $t = 1.11$ pl. 05; $t = .062$ pl. 05).

Sosyo-ekonomik Düzey : Tablo 8, yüksek orta ve alt sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların Genel Bilgi, Yargılama ve Benzerlikler alt testlerinden aldıkları puanların ortalama ve standart sapmalarını göstermektedir.

Genel Bilgi alt testinde yüksek -orta, orta-alt ve yüksek-alt sosyo ekonomik düzey, farklılıkları anlamak bulunmuştur (sırasıyla $t = 3.31$ $p < .01$; $t = 3.94$, $p < .01$; $t = 4.96$ $p < .01$). Yargılama alt testinde yüksek-orta, orta-